

DIRECȚIA GENERALĂ A PRESEI ȘI TIPĂRITURILOR - INSTITUȚIA CENZURII (1949 - 1975)

Oana Mihăilă, Radu Mihăilă

În mai 1949, autoritățile comuniste decideau constituirea Direcției Generale a Presei și Tipăriturilor (D.G.P.T). Ulterior, prin decretul Consiliului de Stat nr. 53, din 30 mai 1975, structura indicată anterior devenea Comitetul pentru Presă și Tipărituri, având „sarcina de a contribui prin întreaga sa activitate la îndeplinirea politicii partidului și statului în domeniile presei, emisiunilor radioului și televiziunii, lucrărilor editoriale, spectacolelor, filmelor și a altor forme de imprimare sau înregistrare grafică, fonică sau vizuală, destinate și folosite ca mijloace de informare publică...”¹.

Din nefericire, peisajul cultural băcăuan a fost martorul unei febrile activități derulate de instituția în cauză, aceasta exercitând o cenzură strictă asupra producțiilor locale. Nimic din ceea ce putea leza „aureola” regimului nu trebuia să scape vigilenței angajaților. Evident, regulamentul de funcționare al Direcției, devenit un auxiliar „prețios”, stipula obligația reprezentanților Comitetului de a exercita „controlul de stat asupra materialelor ce intră în competența D.G.P.T., în scopul de a preîntâmpina difuzarea în public a acelor materiale care contravin politicii guvernului RSR stabilite pe baza directivelor PCR, precum și a oricăror date, cifre și informații care constituie secrete de stat sau care nu pot fi difuzate în public din alte considerente”².

În acest cadru, buletinele informativ-operative „fluidizau” traficul informațional sub diferitele sale fațete. Centralismul excesiv își făcea simțită amprenta chiar și la nivelul calendarului. În mod oficial erau stabilite zilele ce trebuiau serbate, intervalul de timp la care erau aniversate diverse evenimente. De asemenea, luând în calcul rigorile impuse de sistemul planificării, oficialitățile anunțau datele oficiale ce urmau a fi celebrate în următorii ani. Din această perspectivă, anul 1974 se dovedea un interval temporal fecund. Sărbătorirea unirii Principatelor prefața sarabanda momentelor de referință pentru mișcarea comunistă internă și internațională: luptele revoluționare ale muncitorilor petroliști și ceferiști din România, instaurarea primului guvern „democratic” în țara noastră (6 martie 1945), crearea partidului politic al clasei muncitoare din România (31 martie 1893), ziua solidarității internaționale a

---

¹ Arhivele Naționale ale României, Direcția Județeană Bacău, **fond Comitetul pentru presă și tipărituri Bacău**, dosar 1/1966, f. 1

² **Ibidem**.

celor ce muncesc (1 mai), ziua tineretului (2 mai), crearea Partidului Comunist Român (8 mai 1921), ziua victoriei împotriva fascismului (9 mai 1945), eliberarea României de sub jugul fascist, „sărbătoarea națională a poporului român” (23 august 1944), ziua Forțelor Armate ale RSR (25 octombrie), unirea Transilvaniei (1 decembrie 1918), abolirea monarhiei și proclamarea RPR (30 decembrie 1947)³.

Aceleași buletine informativ-operative enunțau criteriile în baza cărora erau punctate varii evenimente „din istoria patriei și a partidului nostru”:

„1. Zilele de 1 mai, 9 mai, 23 august, 30 decembrie se sărbătoresc anual pe baza unor planuri de acțiuni speciale;

2. Următoarele evenimente: 24 ianuarie, 6 martie, 8 mai, 11 iunie (naționalizarea), 1 decembrie se sărbătoresc astfel:

a. la împlinirea unor cifre rotunde de ani din 10 în 10 ani și din sfert în sfert de secol sărbătorirea se face pe baza unor planuri de acțiuni speciale;

b. în ceilalți ani, cu aceste prilejuri se organizează conferințe, simpozioane, manifestări cultural-artistice, iar presa, radioul și televiziunea consemnează evenimentele;

3. Pentru aniversarea clasicilor marxism-leninismului V.I. Lenin, Karl Marx, Friedrich Engels se întocmesc anual programe adecvate; asemenea programe se întocmesc și pentru a se marca, în condiții de reciprocitate, zilele naționale ale țărilor socialiste, ale altor țări, ca și pentru evocarea unor momente importante din istoria mișcării comuniste și muncitorești.”⁴

„Ingeniozitatea” comunistă, exersată cu abilitate de către D.G.P.T, se făcea simțită prin intermediul a zeci și zeci de lozinci. Din această perspectivă, data de 23 august devenea un moment ce trebuia marcat corespunzător:

„Trăiască 23 august – ziua insurecției naționale antifasciste armate!

Trăiască Partidul Comunist Român, conducătorul încercat al poporului, inspiratorul și organizatorul victoriilor noastre!

Trăiască și să-și îndeplinească tot mai bine rolul de forță politică conducătoare a societății – Partidul Comunist Român!

Trăiască Partidul Comunist Român în frunte cu secretarul său general – tovarășul Nicolae Ceaușescu!

Trăiască Partidul Comunist Român, continuatorul celor mai înaintate tradiții revoluționare ale clasei muncitoare, ale poporului român!

P.C.R. – Ceaușescu!

Trăiască scumpa noastră patrie – Republica Socialistă România!

Trăiască unitatea muncitorilor, țăranilor, intelectualilor, a întregului popor în jurul Partidul Comunist Român!

³ **Ibidem**, dosar 9/1973, f. 20, 21.

⁴ **Ibidem**, f. 17, 18.

Tineri și tinere, participați activ la opera de dezvoltare economică și culturală a patriei!

Trăiască unitatea în lupta pentru socialism în întreaga lume!

Trăiască comunismul – viitorul luminos al întregii omeniri!

Trăiască cooperarea între popoare și pacea în lume!”⁵

De asemenea, buletinele informativ-operative indicau „formulările” ce urmau a fi folosite în articolele sau reportajele transmise:

„Formularea care va fi în mod obligatoriu folosită în legătură cu actul de la 23 august 1944 este următoarea: *insurecția națională antifascistă armată*”⁶.

„S-a hotărât ca denumirea oficială a statului vest german să fie tradusă în limba română prin *Republica Federală Germania* în loc de Republica Federală a Germaniei”⁷.

„Să nu se mai folosească termenele *plan minimal*, *plan maximal*. În toate cazurile va fi folosit numai termenul *plan*”⁸.

„Când se fac referiri la palestinieni, aceștia vor fi numiți *poporul palestinian* (în toate cazurile se va înlocui termenul *populație* prin acela de *popor*)”⁹.

Propaganda comunistă trebuia să cosmetizeze chiar și politica economică promovată de regimul Ceaușescu. Raportările record privind producția industrială sau agrară conțineau date exagerate. Evident, se dorea inducerea ideii unei economii comuniste performante. Producțiile reale erau ascunse publicului larg; singurele informații proveneau din materiale oficiale elaborate de aparatul de stat.

În acest sens erau transmise în teritoriu instrucțiuni clare:

„Nu se publică date privind producția agricolă a anului 1973 (obținută sau estimată) la nivel județean și național, exprimată în cifre globale și medii la hectar până la anunțarea lor oficială. Se precizează că se pot publica cifre cu privire la producția realizată la nivelul unităților agricole, avându-se însă grijă ca din modul de relatare, frecvența datelor și din afirmații să nu se poată trage concluzia că s-a obținut o producție mare pe plan județean sau național”¹⁰.

Ulterior, în buletinul informativ-operativ nr. 40, din data de 23 octombrie 1973, se precizează că „date în legătură cu producția agricolă totală și producția medie la hectar, realizată la nivelul județului în acest an agricol pot fi publicate dacă au fost aprobate la Comitetul județean de partid. Date privind producția agricolă centralizată pe economie pot fi publicate numai în măsura în care au

⁵ **Ibidem**, f. 77 – 79.

⁶ **Ibidem**, f. 86.

⁷ **Ibidem**, f. 94.

⁸ **Ibidem**.

⁹ **Ibidem**, f. 13.

¹⁰ **Ibidem**.

apărut în materiale oficiale.”¹¹

Fără nici un dubiu, informațiile referitoare la obiectivele economice majore (fabrici, Canalul Dunăre-Marea Neagră) erau supuse unei cenzuri stricte, probabil, pentru a ascunde publicului eventualele disfuncționalități survenite în exploatarea lor. Astfel, buletinul informativ-operativ nr. 11, din 18 mai 1973, precizează că „se poate scrie despre construcția Uzinei de cauciuc poliizoprenic din cadrul Combinatului petrochimic Borzești fără a se trata despre tehnologii (proces tehnologic și cercetare proprie) și fără să se facă legătura între acest obiectiv și uzina de cauciuc steriospecific, prevăzută a se construi în urmă cu mai mulți ani.”¹²

Știrile referitoare la Canalul Dunăre-Marea Neagră, unul dintre obiectivele prioritare ale regimului, „copilul” de suflet al tovarășului Ceaușescu, erau lansate în atenția mass-media după o filtrare minuțioasă: „se pot face referiri la Canalul Dunăre-Marea Neagră numai în limita și în sensul celor menționate în cuvântarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la întâlnirea cu activul de partid al armatei. Orice alte informații, propuneri ori comentarii se opresc de la publicare. Extras din cuvântarea tovarășului Nicolae Ceaușescu: *probabil va trebui să reluăm construcția Canalului și să-l terminăm în câțiva ani, ca să legăm Dunărea, pe un drum mai scurt, cu marea, spre Constanța*”¹³.

Chiar și evenimentele sportive au făcut obiectul unei cenzuri stricte, nici o informație neputându-se strecura prin sita deasă a D.G.P.T.-ului. Sportul trebuia să reprezinte, în concepția oficială, o mișcare de masă și nu o ocazie de a lansa pe firmament vedete: „se reamintește indicația ca materialele despre sport să promoveze educația sportivă și nu vedetismul; în acest sens vor fi semnalate ierarhic înainte de a se acorda B.T., toate materialele care în aprecierea meritelor unor sportivi folosesc un limbaj apologetic precum și apelative nepotrivite (Prințul din Trivale [Nicolae Dobrin], Mopsul [Florea Dumitrache], Tamango [Rică Raducanu] etc.)”¹⁴.

Sportivii români nu puteau spera să se angajeze în străinătate, iar cei care, totuși, reușeau această performanță erau „uitați” de articolele publicate în țară: „nu se publică nici un fel de informație în legătură cu intenții sau demersuri de angajare în străinătate a unor sportivi sau antrenori din țara noastră și nici despre cei care profesează ca angajați în străinătate. În cazul în care, pentru materialele cu acest conținut, redacția comunică că are aprobarea organelor competente, se cere acesteia să indice persoana care a aprobat și se informează imediat conducerea D.G.P.T., care stabilește dacă se acordă sau nu B.T.”¹⁵.

¹¹ **Ibidem**, f. 27.

¹² **Ibidem**, f. 90.

¹³ **Ibidem**, f. 82. Buletinul nr. 17, din 2 iunie 1973.

¹⁴ **Ibidem**, f. 96.

¹⁵ **Ibidem**, f. 50.

Evenimentele sportive majore organizate de „inamicii occidentali” ajungeau, de regulă, în casele românilor prin intermediul înregistrărilor sau al buletinelor informative. De exemplu, decizia de a nu transmite în direct partidele de la Campionatul mondial de fotbal din 1974 poate fi motivată prin necalificarea României la acest eveniment sportiv: „până se va adopta o hotărâre, despre care vă vom informa operativ, să nu se publice nici o informație – inclusiv propuneri, aprecieri – despre posibila transmitere în direct de către posturile noastre de radio și televiziune a meciurilor de fotbal ce vor avea loc în cadrul Campionatului mondial de fotbal, ediția 1974. Indicația se transmite redacțiilor”¹⁶.

Atenția autorităților a fost focusată și asupra evenimentelor de politică externă. Nicio informație referitoare la situația internațională nu trecea de cenzura oficială. Inevitabil, vizitele efectuate de români în străinătate erau atent prezentate: „despre plecarea unor delegații române în străinătate (indiferent de nivelul, profilul și componența delegațiilor) se pot publica numai știri din sursă oficială și fără a se menționa obiectivele concrete ale vizitelor. Cazurile de neîncadrare în aceste norme se semnalează, obligatoriu, conducerii D.G.P.T. înainte de angajarea unor discuții cu redacțiile”¹⁷.

Cât despre evenimentele internaționale „la zi”, nici nu se punea problema să fie făcute publice. În data de 6 martie 1973, în buletinul informativ-operativ nr. 5, se precizează că: „Presa, radio, televiziunea nu pot publica sau transmite comentarii proprii decât cu aviz privind Conferința de pace de la Paris în legătură cu Vietnamul și incidentul de la Khartum (ocuparea clădirii ambasadei Arabiei Saudite în Sudan și răpirea unor diplomați de către un grup de comando palestinian). Cu privire la aceste evenimente se publică numai materiale Agerpres”¹⁸.

La rândul lor, reprezentațiile teatrale intrau sub lupa autorităților. În fiecare an conducerea Teatrului dramatic „Bacovia” trebuia să obțină aprobare de la D.G.P.T. pentru piesele ce urmau a fi puse în scenă în stagiunea respectivă. De exemplu, în 1971-1972 au fost respinse 2 piese dintr-un total de 12 („**Dosarul preafrumoasei Anabella** de Velimir Lukici și **E frig și e noapte, seniori** de Augustin Buzura”¹⁹). La rândul ei, stagiunea 1975-1976 priva publicul băcăuan de spectacole precum: „**Bomba zilei** de Ben Hecht și Charles Arthur, **Rața sălbatică** de H. Ibsen, **Săptămâna patimilor** de Paul Anghel, **Paharul cu apă** de Eugen Scribe și **Umbra citadelei** de Em. Robes”²⁰.

În anul 1973, este înființat, pentru prima dată în cadrul D.G.P.T., un

¹⁶ **Ibidem**, dosar 10/1974, f. 35.

¹⁷ **Ibidem**, dosar 9/1973, f. 22.

¹⁸ **Ibidem**, f. 96.

¹⁹ **Ibidem**, dosar 5/1971-1976, f. 101.

²⁰ **Ibidem**, f. 12.

consiliu de conducere, alcătuit atât din membrii marcantă ai instituției – Ion Cumpănașu, directorul D.G.P.T., Antonie Săndescu, Horia Panaitescu, Gheorghe Ionescu ș.a. – cât și din „oameni de răspundere din diferite domenii care au legătură directă cu obiectul activității D.G.P.T.”: Nicolae Dragoș – membru al colegiului redacției ziarului *Scânteia*, George Ivașcu – redactor șef al revistei *România literară*, Valeriu Râpeanu – directorul Editurii „Mihai Eminescu”, Marin Preda – directorul editurii „Cartea Românească”, Vasile Nicolescu – directorul Direcției literaturii, publicațiilor literare și scenariilor de film din Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Ion Zahiu – director adjunct al Editurii politice ș.a.

Acest consiliu, format în locul fostului „Colegiu al D.G.P.T.”, va prefăța momentul dispariției instituției, act consumat la 24 decembrie 1977. Decizia desființării nu trebuie disociată de schimbările economice și politice din țară. Hotărârea referitoare la creșterea rolului și răspunderii organizațiilor de partid și de stat, de masă și obștești, a uniunilor de creație, a conducerilor colective ale redacțiilor, radioteleviziunii, editurilor, caselor de filme, instituțiilor de spectacole în activitatea de informare și educare a oamenilor muncii însemna, de fapt, desființarea formală a cenzurii în maniera practică până atunci. În locul cenzurii oficiale (D.G.P.T.) a funcționat un sistem de control mult mai elaborat, ierarhizat: al editurii — prin redactorul de carte și referenți (ca și până atunci); al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, inclusiv în alcătuirea planurilor editoriale (o lucrare privită negativ de oficialități nu era trecută în Planul editorial sau era amânată de la un an la altul); al Comitetului Central, unde funcționa o comisie specială, îndeosebi pentru lucrările de istorie, sociologie etc.; în plus, tipografiile aveau ordin să nu culegă nici un text dacă nu avea o ștampilă specială (bun de cules – BC) și semnătură din partea editurii (instituției) care trimitea lucrarea. Cenzura devenise după 1975 și, îndeosebi în anii '80, mult mai restrictivă²¹.

Desființarea D.G.P.T.-ului, eveniment intens mediatizat de propagandă, ascundea o altă față a cenzurii. În schemele de personal ale județenilor de partid au apărut imediat posturi noi ocupate de funcționari care cenzurau cărți și publicații. Fiecare editură beneficia, în organigramă, de serviciile unui cenzor; fiecare redactor-șef se străduia să fie cât mai atent pentru a nu intra în colimatorul celebrului Consiliu al Culturii și Educației Socialiste, ori, și mai rău, al Secției de Presă a Comitetului Central. Însăși Securitatea veghea asupra modului în care erau concepute și difuzate „lucrările necorespunzătoare”, având sub urmărire directă un număr impresionant de scriitori, editori și ziaristi. În nenumărate ocazii, respingerea unui manuscris echivala cu intrarea autorului în vizorul organelor de securitate. Omniprezența cenzurii și modul excesiv în care

²¹ **Istoria României în date**, București, Editura Enciclopedică, 2007, p. 660.

aceasta a fost aplicată au viciat creația artistică. Pe de o parte, a apărut tentația autocenzurării, fenomen care a făcut ca artiștii înzestrați cu talent să renunțe (pentru a se vedea publicați) la sinceritatea absolută. Pe de altă parte, s-a activat dorința scriitorilor de a face din cititor un complice și de a-i da acestuia satisfacții morale prin fraze, expresii, construcții parabolice care trimiteau la mizeria din jur²².

În anii finali ai comunismului, cei mai duri, e important de menționat că cenzura de partid nu se mai ocupa doar cu „tăiatul” textelor ci și cu „adăugatul” acestora²³.

La Direction Générale de la Presse et des Ouvrages imprimés – l’institution de la censure Résumé

Dans cet article, les auteurs traitent aspects sur l’activité de La Direction Générale de la Presse et des Ouvrages imprimés, institution fondée en mai 1949 par des autorité communiste. Cette institution a exercité la censure de la presse écrite et par parlée, des spectacles, des films, des ouvrages éditorials etc., suivant, pratiquement, la contrôle d’état et de parti sur tous domaines de la création.

---

²² Comisia Prezidențială Consultativă pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, **Raportul „Tismăneanu”** pe www.presidency.ro, p. 506.

²³ Liviu Antonesei, **Cenzura noastră cea de toate zilele**, în **Viața cotidiană în comunism**, coord. Adrian Neculau, Iași, Editura Polirom, 2004, p.141.